

TIP 1: CULTUUR IN TAALTOETSEN

In ToetsTip 8 van 2007 besteedden we aandacht aan ethisch verantwoord toetsen. Beschreven werd het belang van bewustwording bij de toetsontwikkelaar van de impact die toetsen kunnen hebben. We hebben toen al kort gesproken over het vermijden van ongewenste culturele factoren in een taaltoets.

In deze ToetsTip gaan we dieper in op de aanwezigheid van cultuur in taaltoetsen. Allereerst schetsen we wat er verstaan wordt onder cultuur in taaltoetsen. Vervolgens concretiseren we dit door te beschrijven in welke verschillende vormen cultuur kan verschijnen in taaltoetsen. Ten slotte geven we praktische tips en interessante literatuur.

1. Cultuur in taaltoetsen

Hieronder ziet u een toetsitem uit een Engelse taaltoets.

Do you congratulate someone with or on their birthday?

Het antwoord:

Neither! It's a trick question. We don't use 'to congratulate' or 'congratulations' in connection with birthdays in English, except in very special cases (18, 21, 100, etc.): we normally just say 'Happy Birthday' or 'Many happy returns', instead. And we don't shake hands as we do so.

However, we can congratulate people on getting a job, winning an award, or getting married, for instance. And then a handshake is often part of the ritual. 'With' is never used with 'to congratulate' or 'congratulations' – it's always 'to congratulate (someone) on'... and 'congratulations on'...

Als niet-moedertaalspreker van het Engels, met een andere culturele achtergrond, weet je dit niet altijd. In Nederland en Vlaanderen is het bijvoorbeeld heel gewoon om iemand 'met' zijn verjaardag te feliciteren. Dit voorbeeld laat duidelijk zijn hoezeer taal en cultuur met elkaar verbonden zijn. De cultuur van een groep mensen uit zich bij uitstek in taal. Het is dan ook belangrijk het culturele aspect van taal in het taalonderwijs een plek te geven. In veel lesmethodes gebeurt dit volop en veel docenten maken in hun les tijd vrij om aandacht te besteden aan de cultuur van de lage landen door bijvoorbeeld de verschillen met de andere cultuur te bespreken. Maar hoe ga je hiermee om wanneer studenten getoetst moeten worden?

Over welke culturele aspecten (kennis en vaardigheden) moeten uw studenten kunnen beschikken? Op het moment dat u het als docent belangrijk vindt dat uw studenten ook bepaalde culturele aspecten leren, dan zou u die kunnen opnemen in de doelstellingen van het curriculum. Over welke culturele aspecten (kennis en begrip) moeten uw studenten kunnen beschikken? Wanneer deze goed beschreven zijn, kunnen ze opgenomen worden in een toets. Belangrijk is dan wel dit goed te communiceren naar alle belanghebbenden (studenten, andere mensen die belang hebben bij de toets). Zo weet iedereen wat hij of zij van de toets kan verwachten en wat de waarde er van is.

Ook al neemt u bewust bepaalde culturele aspecten op in uw taaltoets, toch moet u er altijd bewust van zijn dat er onbedoelde en ongewenste culturele aspecten getoetst kunnen worden. Dat gevaar dreigt vooral als er meerdere culturen in het spel zijn. Misschien hebt u

als docent een andere cultuur dan de doeltaalcultuur, of een andere cultuur dan de studenten.

Wanneer mensen uit verschillende culturen met elkaar communiceren, dan bestaat de kans dat er miscommunicaties optreden.

Het meest voorkomende probleem met betrekking tot de misinterpretatie van toetsresultaten heeft te maken met culturele (...) verschillen tussen toetsitems (ontwikkelaars), toetsafnemers en hun (...) kandidaten¹.

Het is dan ook van belang dat u zich als docent zoveel mogelijk bewust bent van toetssituaties waarin cultuur een (onbedoelde) rol kan spelen.

Misverstanden hoeven dus niet voorkomen te worden, dat kan ook niet altijd, maar het is van belang dat docenten een antenne ontwikkelen voor het classificeren van het misverstand als cultureel bepaald, en dat ze instrumenten tot hun beschikking hebben om tot een oplossing te komen².

Deze culturele 'misverstanden' in taaltoetsen kunnen op verschillende niveaus in het toetsproces voorkomen. Hieronder bespreken we een aantal van die niveaus aan de hand van voorbeelden.

2. Verschillende verschijningsvormen van culturele bepaaldheid in taaltoetsen

2.1 Woorden en uitdrukkingen

Nieuwe woorden in het Nederlands kunnen tot miscommunicatie leiden, bijvoorbeeld woorden als *VOC-mentaliteit*, *sonjabakkeren*, *cartoonrellen*, die de laatste jaren in Nederland zijn ontstaan. Deze woorden zijn Nederlands, maar toch zijn ze pas goed te begrijpen als er vertrouwdheid is met de Nederlandse cultuur en maatschappij: je moet weten in welke context deze woorden gebruikt worden en aan welke persoon of situatie ze gekoppeld zijn.

Wat ook voor miscommunicatie kan zorgen, is het veelvuldig gebruik van het verkleinwoord in Nederland. Een bloemetje, kaasje, ommetje, praatje. Voor veel Nederlanders heel normaal, maar voor iemand die het Nederlands leert moeilijk te begrijpen: in welke context gebruik je zo'n woord?

2.2 Afbeeldingen

In een eerste versie van een toetsitem in het CNaVT-examen gebruikten we de 'krul'. In het Nederlandse onderwijs is het een veel gebruikt teken om aan te geven dat een leerling iets goed heeft gedaan. In andere landen (bijvoorbeeld al in België) is het echter een onbekend symbool. Het kon dan ook niet in het examen gehandhaafd blijven.

In tekeningen, foto's of andere visuele elementen kan zich -onbedoeld- veel culturele informatie bevinden.

2.3 Onderwerpen en thema's

Onderwerpen en thema's van een gesprek of van een tekst kunnen mogelijk culturele bias veroorzaken. Toetstaken waarin bijvoorbeeld thema's als winterpret, 1 april, Sinterklaas enz. aan bod komen, kunnen eventueel wel in Nederland en Vlaanderen afgenomen worden, maar in andere culturen kan dit mogelijk voor communicatiestoornissen zorgen.

In veel landen zijn bepaalde thema's volkomen taboe, terwijl ze in Nederland en Vlaanderen vaak bediscussieerd worden, zoals het homohuwelijk, abortus, drugsbeleid en euthanasie. Het opnemen van dergelijke thema's in een toets kan blokkerend werken voor studenten. Ze durven niet goed over het onderwerp te spreken of het roept ongewenste emoties op. Dit kan ervoor zorgen dat de studenten onder de maat presteren op de toetstaak. Het slechte resultaat op de toetstaak zegt in zo'n geval echter niets over hun taalvaardigheid die de betreffende toetstaak beoogde te meten.

¹ Vrij vertaald uit *Assessment in communication disorders: some observations on current issues*. Thomas P. Marquardt and Ronald B. Gillam, *Language Testing* 1999 16 (3) 249-269

² *Cultuur in taal. Interculturele vaardigheden voor docenten Nederlands aan anderstaligen*, Christine van Baalen, Ludo Beheydt en Alice van Kalsbeek, 2003, Nederlands Centrum Buitenlanders

2.4 Kennis van de wereld

Wat iemand doet en zegt in een bepaalde situatie, hoe hij bepaalde dingen interpreteert, is heel sterk afhankelijk van zijn cultuur en kennis van de wereld. Denk aan gebruiken en gewoontes rond geboorte, verjaardag en huwelijk (beschuit met muisjes, kaartje sturen, cadeautjes geven).

Ook dit is dus iets waar altijd rekening mee gehouden moet worden bij het construeren van een toetstaak: welke kennis van de wereld kan bij de studenten bekend worden verondersteld?

2.5 Omgang tussen docent en student

Dit niveau heeft betrekking op de verhouding tussen docent en student, de sociale status, de hiërarchie. Dit uit zich vooral in mondelinge interactie. Een docent wil graag concreet taalgebruik ontlokken aan zijn studenten, maar dat blijkt niet altijd zo makkelijk te zijn. Bijvoorbeeld bij een toetstaak waarin een student moet klagen: de student is een klant, klaagt over een kapot fototoestel en wil een reparatie of geld terug. De docent speelt de winkelmedewerker. In sommige landen is deze taak moeilijker uit te voeren, want het is daar niet beleefd om te klagen tegen een persoon die hoger op de sociale ladder staat. In dit geval de docent. Culturele verschillen kunnen er de oorzaak van zijn dat studenten minder presteren dan misschien verwacht wordt. Zo'n toetssituatie kan een extra drempel voor de student zijn om de taak goed uit te voeren.

3. Tips en trucs

Om te voorkomen dat bovenstaande situaties terugkomen in uw toets, kunt u de volgende maatregelen nemen.

3.1 Context

Volwassenen die een vreemde taal leren zijn geen onbeschreven bladen, zij hebben heel wat culturele bagage. Vaak zijn leerders zich zelf niet van deze culturele bagage bewust. Bij alle leerprocessen is het aansluiten bij reeds aanwezige kennis en vaardigheden een basisprincipe. Zowel docent als studenten moeten er achter komen wat cultuurbepaald is. Voor de docent betekent dat vooral: vragen wat studenten al weten. En goede luisteraars zijn. Voortdurend in de hoofden van de leerders proberen te kijken wat de achtergrond is van hun vragen en opmerkingen. Een manier om voorkennis naar boven te halen is het houden van een voorgesprek. Op die manier kan de docent ontdekken wat hun bagage is, waar die moeten worden bijgesteld en wat ze al weten.

De sleutel tot het begrijpen van taal in context is niet te starten met de taal maar met de context³.

Het kan zijn dat u bij het construeren van een toetstaak bedenkt dat een bepaald cultureel aspect in de taak misschien niet bij al uw studenten bekend is. U kunt er dan voor kiezen extra context te geven, en daarin het culturele aspect uitleggen.

3.2 Variatie

Laat studenten niet op één onderwerp vastlopen, maar geef ze keuze. Bijvoorbeeld bij het schrijven van een betoog of andersoortige tekst. Op die manier hoeft culturele bepaaldheid geen rol te spelen, want de studenten kunnen het onderwerp kiezen dat hen het meest aanspreekt.

3.3 Niet-moedertaalsprekers

Als Nederlands uw moedertaal is, dan is het goed om toetsen van tevoren voor te leggen aan niet-moedertaalsprekers, bijvoorbeeld aan collega's of aan een huisgenoot. Misschien lopen zij tegen niet-talige zaken aan die er voor de te toetsen taalvaardigheid niet toe doen, maar die wel een drempel vormen voor de uitvoering van de toetsopdracht. Mensen met een andere cultuur kunnen heel verfrissend tegen zaken aankijken.

³ Vrij vertaald uit *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*. J. Gumperz & Dell Hymes, 1972, New York: Holt Rinehart and Winston. Gevonden in *Cultuur in taal. Interculturele vaardigheden voor docenten Nederlands aan anderstaligen*, C. van Baalen, L. Beheydt en A. van Kalsbeek, 2003, NCB

3.4 Uitproberen

Het allerbeste is natuurlijk een toetstaak uit te testen bij het doelpubliek. Hoe reageren vergelijkbare groepen studenten op het materiaal? Vatten ze een opdracht misschien anders op dan u bedoeld heeft? U kunt dit het beste testen door ook echt met de studenten in gesprek te treden. Vinden ze bepaald materiaal cultureel bepaald? Waar hebben ze moeite mee?

3.5 Evaluatie door doelgroep

Ook na officieel gebruik in de les kan het goed zijn het materiaal steeds te laten evalueren door de studenten. Op die manier kunt u het elke keer weer bijstellen en verbeteren. Natuurlijk kunt u in het geval van een toets ook een klein cijfermatig onderzoekje doen. Als uw studenten slecht scoren op één bepaald item, dan zou culturele bepaaldheid een oorzaak kunnen zijn. Het is dan misschien een goed idee dat item ook op dat aspect nog eens onder de loep te nemen.

4. Interessante literatuur

- *Cultuur in taal. Interculturele vaardigheden voor docenten Nederlands aan anderstaligen*, Christine van Baalen, Ludo Beheydt en Alice van Kalsbeek, 2003, Nederlands Centrum Buitenlanders

OPDRACHTEN

Opdracht 1

- Bekijk het plaatje hiernaast. Het plaatje komt uit een toetstaak waarin de kandidaat moet klagen over zijn burens. Het bleek culturele bias te veroorzaken bij een bepaalde groep kandidaten.
- Op welke manieren kan dit plaatje volgens u geïnterpreteerd worden?
- Wat denkt u dat het CNaVT ermee bedoeld had?

Opdracht 2

- Behandelt u culturele aspecten in uw lespraktijk? Zo ja, welke?
- Hebt u ze wel eens geprobeerd apart te toetsen? Hoe?

Opdracht 3

- Hebt u wel eens culturele misverstanden meegemaakt in uw eigen toetspraktijk? Welke?
- Hoe probeert u te voorkomen dat zo'n misverstand weer optreedt?

U kunt uw ervaringen met deze opdracht naar ons doorsturen voor feedback. Wanneer u vragen hebt over dit onderwerp, kunt u deze natuurlijk ook altijd aan ons stellen. Onze contactgegevens staan onder aan deze ToetsTip.

Nieuwe toetstaken op de toetsenbank			
Klik hier en zoek met behulp van de Nieuw-kolom (rechts)			
Naam taak	vaardigheid	profiel	niveau
Hulpverlening op het werk	mondelijke interactie	PTPB	A2
Te warm!	lezen	PTPB	A2
Te warm!	mondelijke interactie	PTPB	A2
Sporttas kwijt	mondelijke interactie	PMT	A2
Schade bootje	mondelijke interactie	PMT	B1
Ik verbind u door	lezen en schrijven	PPT	B1
Telewerken	lezen en schrijven	PPT	B1
Gerbrand Verzekeringen	lezen	PPT	B2
Telefoon van de zaak	mondelijke interactie	PPT	B2
Vliegangst	lezen	PPT	B2
Dialect aan zee	luisteren en schrijven	PAT	B2
Motoriek	lezen	PAT	B2
Winnen	lezen	PAT	B2

TOETSTIP 2 JUNI 2008

In de volgende ToetsTip gaan we dieper in op adaptief toetsen.

Vragen, opmerkingen en suggesties

Opmerkingen over ToetsTip 1:

Suggesties voor volgende ToetsTips:

Inhoudelijke opmerkingen over evaluatie in het algemeen:

Praktische bemerkingen over de ToetsTip:

Voor vragen & reacties één adres:

het CNaVT-secretariaat

Certificaat Nederlands als Vreemde Taal
 Blijde-Inkomststraat 7
 B-3000 Leuven
 België
 0032 (0) 16 53 55 16

cnavt@arts.kuleuven.be